

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Բ Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Ի Ե Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Շ Ա Ր Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1813.

16. 19. 23. 26. 28. 30. Ս Ե Պ Տ Ե Մ Բ Ե Ր :

Ա Մ Ե Ր Ի Դ Ա Յ Ի

Մ Ի Լ Ե Կ Ե Զ Ե Զ Ե Զ Ե Զ Ե Զ :

Ֆ Ե Լ Ե Կ Ե Զ Ե Զ Ե Զ Ե Զ Ե Զ Ե Զ :

մը, մէյմնալ մահացու կերպով վերադարձ
ված գերի ինկու Ամերիկացւոց ձեռքը
60 հոգիով. Ե ամենը ինկիլիզէն զայ Ե
զաւ 250 հոգի, իսկ Ամերիկացիներէն 30
հոգի: (Օրագր. Փարիզն:)

Ի Ն Կ Ի Լ Դ Ե Ի Դ Ա :

Լ Ե Կ Ե Զ Ե Զ Ե Զ Ե Զ Ե Զ Ե Զ :

Յուլիսի 6-ին ինկիլիզները ու Հին
տիտանցիները իրենց բոլոր ուժով
վը զարնովեցան Ամերիկացւոց գունդին
հետ որոնց կառավարը էր Դանալէ Ճէ
նէալը: Աս պատերազմիս մէջ թեպէտ
և Ամերիկացիք յայժեյն իրենց թշնամի
ներուն, ու զանոնք խելմը տեղ հեռու
վերնեցին պատերազմի տեղէն, բայց դժ
բաղդով Ամերիկացւոց երկու մենծ Ճէ
նէալները Դանալէ, Վիտէր, գերի
բռնովեցան. և գերի իյնալնուն պատճա
ռը էր, զն զի առ Ճէնէալները պատե
րազմ բախէլէն առաջ դացերէին լրանե
լու համար թշնամիին թօփախներուն գուն
դը, և ասոնք տահա ետ չխարձած պա
տերազմը սկսաւ:

Ինկիլիզին կողմէն մեռաւ մէկ զորավար:

Սիկիլեայի գաղէթային մէջ, ամսուս 20ին
խաղաղներուն տակը կարդացվեցաւ թէ
Ճիւլանի Սիէնի անունով մէկը բռնովե
ցաւ ու բանտը դրովեցաւ ծածուկ հա
ղորդակցուի ընելուն համար Քալապրիա
եղած ֆրանսիացիներուն հետ: Աս մարդը
անձամբ խոստովանէլէն ետեւ իրեն յան
ցանքը, դրին զինքը մէկ բախիւն մէջ,
ուր տեղ ինքը զինքը կախեց ու մեռաւ:

Սիկիլեայի հաղորդակցուիլն որ ունէր
Մալթային հետ բոլորովին կըտրվեցաւ
ժանտամաշին պատճառաւ: Մալթային
մէջ ամենն օր ժանտամաշէն կըմեռնի եղէր
50 հոգիէն աւելի, աս պատճառաւ ամ
մէն

մէն մարդ մէկդի քայլեցաւ, անոր համար վերջացաւ վաճառականութիւնը:

Աս ժանտամահին պատճառը եղբէ մէկ բապուռճի մը. որ երբոր կաշի բերօյ նաւը եկեղեցիէ արեւելքէն, ծածուկ ասիկայ նաւէն հաներէ առանց նաղարէթ պահելու, ու տարերէ իրեն խանութը. ժանտամահին բռնովեցաւ մեղաւ բապուռճիին, ու ամեն խանութին մէջ եղօղները, և ջնջովեցաւ բոլոր ազգատոհմը աս բապուռճիին մէկդիէն պրշարկվելով, և ըստ կրտաւ տարածել քաղքին մէջնալ. առջին բերանը ուրիշ հիւանդուէ կրկարծովէր, բայց վերջը երբոր խմացան թէ ժանտախտ է, ամեն հարկաւոր պիտուէնէր ըլլալէն վեցաւ առջիւր առնելու համար աս գէշ հիւանդութեւ:

Պրօշէ Ինկիլիէի նաւապետին նամակն որ ԳԵՐԵՅ Մահմէտ Ըսլաօմ նաւուն մէջէն յուլիսի 6 ին, 1813:

Ինծի փառք կրտսերմ խմացնել հրաման քիւր, որ երբոր էս կրկեւայի Պօսթօնին մօտիկ, տեսայ որ Միացեալ Նահանգներուն Շէնէնքօ Ըսլաօմ Ֆրէկաթը որուն վրայ շատ ատենէն պէրի ալլընիս տնկերէնք, դուրս ելաւ իրենց նաւահանգիս տէն, ու սկսաւ դալ Մահմէտ մեր նաւին վրայ՝ մեզի հետ պատերազմելու համար. էս աս միջոցիս կանցնելիոր գրուիս իբն նային ու կօտ ըսլաօմ տեղերուն մէջէն, բայց իմ նաւս այնպէս կը բռնէի՝ որ քիւր քաղքէմ, ուղի մէկալ նաւը հեռանալով նաւահանգիստէն՝ համար իմ ետեւէս:

Թշնամին սաստիկ արագութեւ քալելով հասաւ մեր ետեւէն 3 Ամերիկայի դրօշակ բացած, սահաթը չ ու կիսուն, Թշնամին նաւուն առաքաւասները վար առաւ, ու սկսաւ մօտենալ մեզի, և սկսաւ պատերազմը. երկու կողմանէալ մէկ քանի թօփեր նետէլէն ետեւ, Թշնամին նաւը այնչափ մօտեցաւ մեզի, որ իրեն տիրէկնէրուն շուրջանները մասնաբաժնորով հանդերձ խոռովեցաւ մեր առաքաւասներուն հետ՝ որ բացերէնք նաւուն ծայրէն խուլէ:

Անտենը շուտմը էս ցատկեցի խրչին վրայ, իմանալու համար Թշնամույն դիրքը, ու երբոր տեսայ թէ թօփերը էս քաղքէնէն, շուտմը հրամայեցի իմիններուն՝ որ պատրաստվին վաղելու Թշնամին նաւուն մէջ: Իմ կարիճ վնասուողներս լսել նունպէս աս հրամանս, իրենց օֆֆիցիալներուն հետ յարձակեցան Թշնամույն նաւին կամերքներուն վրայ, ու քաջութեւ

փախուցին ամեն իրենց առջի ելլողները. աս միջոցիս Թշնամին յուսահատած սաստիկ կատաղութեւ պատերազմեցաւ, կրակը սաստկացուցին նաւուն պատնէշներէն. ու առջին կողմէն, բայց օգուտմը չեցաւ, ու երկու իրէք վայրկեանի մէջ բոլորովն յալ թրվեցաւ Թշնամին, ու վար առնովեցաւ մէկէն Ամերիկացուց դրօշակը:

Հաս կրցաւ իմ կրտսերմ նաւապետէրուն վրայ՝ որ մեռան պատերազմի ատեն կրտսերմութեւ: Իմ կրտսերմ առաջին տեղաւորս Պարոն Վաթար Ըսպանովեցաւ ան ատենը՝ երբոր Թշնամույն նաւուն մէջ կը բանարկոր Ինկիլիէի դրօշակ. մեռաւ նաւ Ալթան դրապետնալ, ու իմ հաւատարիմ ընկերս Պարոն Տունտը: Էս թէպէտ և վերաւորվեցայ սրով պատերազմի առջին բերանը, բայց բռնապատկեցայ որ կենամ ու հրանայեմ մինչև որ ապահով ըլլամ մեր կատարեալ յաղթութեւ վրայ, անկէն ետեւ իմ երկդ տեղաւորս յանձնեցի Մահմէտ մեր նաւուն դիւստորութեւ:

Թշնամին կողմէն մեռաւ 70 հոգի, 100 ալ վերաւորվեցաւ. մեզմէ մեռաւ 24 հոգի օֆֆիցիալով, մառխնարով:

Հասարակեալ. Պրօշէ Նաւապետ:
(Մօնիթօն):

20 ին:

Պէնդիկ Ինկիլիէին Շէնէնքօն որ կը կառավարէր Սեկիւրիս կղզին, գնաց Սպառնիս՝ հնոտեղի դիւստոր Շէնէնքօներէն մէկը ըլլալու համար: Մուրրայի Ինկիլիզին Շէնէնքօն որ էր Սպանիս, գնաց Սեկիւրիս Պէնդիկ Շէնէնքօն տեղը: Աս փոփոխութեւ պատճառը յայտնի չէ:
(Օրագր. կայսեր):

Մ Ո Ս Կ Ո Վ Ս Տ Ա Ն .

Բիէնուպուտի. 10 Յուլիսի:

Բիէնուպուտիին մէջ եղած վաճառականները 150 հազար ունեղի ոսկի ընծայ տրվին Վինթալթէին Մոսկովիէն և մեծ Շէնէնքօն շնորհակալութեւ իրեն ըրած բարերարութեւ համար, որ անցած տարի բոլոր Մոսկովիստան, մանաւանդ Բիէնուպուտի մայրաքաղաքը ազատեց Թշնամին ձեռքէն: Աս Շէնէնքօնալ պատասխան քրեց Մոսկովիստանու վաճառականներուն, ու շնորհակալ եղաւ իրենց ըրած ընծաներուն վրայ, ու գովեց իրենց հայրերէ:

րենստիւթեան: Ետքը իմացուց անոնց թէ ան ստակովը պիտոր գնէ մէկ կալուածքովը Մոսկովումանու մէջ, և առ ընկալ ըսաւ մէկ յաւիտենական յիշատակման վարկ մամ որ ունեցան իմ վրաս Բիւթուօպուսէ կին վաճառականները:

Բիւթուօպուսէին մէջ հաստատուեցաւ մէկ մասնաւոր ատեանով որուն պաշտօնը եղաւ հոգ տանել Մոսքա քաղաքին ժողովրդեան խնդրաւորներուն վրայ որ առ պատերազմներուն պատճառաւ բոլոր պրեկցաւ ու հիմնայատակ եղաւ հանդերձ մեծ մեծ ժողովրդեան շնամով:

(Օրագր. փարիզու:)

Տ Ա Ն Ի Մ Ա Ր Գ Ա.

Քօթենհայի • 14 Օգոստոսի:

Համառօտ գաղափարէն Մոսկովի ու Ղաթի մէջ եղած դաշնադրութեան արարագրեցաւ Բիւթուօպուսի Մարտի 21ին 1813, և Ղաթի ու Ինկիլիզի մէջ Մարտի 3ին 1813:

„Մոսկովի կայսրը ու Ղաթի թիւրքը առ դաշնակցութեան ընելով, կը հրատարակեն իրենց վախճանը, որ է փոփոխակի պաշտպանել իրենց տէրութեան սահմանները Էդգիմ հասարակաց թշնամիին“:

„Աս երկու դաշնակից տէրութիւնք, և իրենց վախճանին հասնելու համար ոտք հանեն մէկ գունդովը ֆրանսիական դէմ որ բաղկանայ 30 հազար Ղաթի հանդերձ 20 հազար օգնական Մոսկովի ջորքով, և առանց մէկտեղ երթան պատերազմին գերմանականին մէջ ֆրանսիական դէմ բայց ըրովհետեւ Ղաթի թիւրքը չի կրնար համարձակել առ գունդը հեռացնել իրեն տէրութեան սահմաններէն քանի որ կրտեսնայ Եօրվէճիային մէջ օտար տէրութեան, որ կը ընայ իրեն շնամով հասցնել, անոր համար Ալեքսանդր Մոսկովին կայսրը կը պարտաւորէ ինքը զինքը որ Էօրվէճիան առնու աստիճանագրային ձեռքէն ու միացնէ Ղաթին տէրութեան հետ կամ դաշնադրութեան կիճկնուորական բանութեան“:

„Միշտ որ Էօրվէճիային տալան չի լընդցունէնէն Մոսկովին կայսրը, Ղաթը իրեն ոտք հանած գունդը չի կրնար խրկել Գերմանիա“:

„Աս գործողութեան ուղիք 2 դաշնակից տէրութիւնք թշնամանալ Տանիմարգային հետ մտնուածնոր առ տէրութեան առաջարկը վիճակ որ ինքնալ մտնայ առ դաշնակցութեան մէջ, և իրեն փոխանակ Էօրվէճիային կուտանք ինչ“:

մէկ ուրիշ երկիրով որ է սահմանակից և իրեն տէրութեան և թէ որ առ մեր դաշնադրութեան յանձն չառնու Տանիմարգան, ու ետ չի կենայ ֆրանսիական դաշնակցութեան, որ երկու դաշնակից տէրութիւնք զանիկալ կըսէ պէն իրենց թշնամի, ու կը հրատարակեն պատերազմ“:

„Աս երկու դաշնակից տէրութիւնք, Ինկիլիզի թիւրքը երաշխաւոր է թէ ու վկայ ըլլալու կը հրաւիրեն, առ դաշնադրութեան ներուն վրայ“:

Ասիկց զառ դաշնադրութեան եղաւ Ղաթի ու Մոսկովի մէջ Օգոստոսի 30ին 1813 Ազո քաղաքը: Աս դաշնադրութեան զօրութեան Մոսկովը կը պարտաւորով, որ իրեն օգնութեան համար Ղաթին առաջ գունդին թիւրքը առնէրնէ. առաջ 20 հազար էրնէ, վերջը 35 հազար եղաւ: (Գաղէթ. Բրանսլը:)

II Սեպտեմբեր:

Տանիմարգայի գաղէթային մէջ կըսէ թէ իրենց նաւահանգէսը երկու անգամ պատերազմեցաւ Ինկիլիզին նաւերուն հետ, մէյմը Օգոստոսի 25ին Էլալային վրայ, մէկալնալ սեպտեմբերի 3ին Պուստուլին առջև. առջև պատերազմին մէջ 7ը Տանիմարգային նաւը վաւորեց 11 Ինկիլիզին նաւերը, ասոնցմէ մէկը ցամաք նստաւ: Աս ցամաք նստող կընային բռնել եղէր Տանիմարգայինները, թէ որ անտուէրը մէկ Ինկիլիզի պէյլէն նաւով ասոնց օգնութեան չի հասնէրնէ: Իսկ մէկալ անգամին Ինկիլիզները 10 նաւով վաղէրեն Տանիմարգայիններուն 7ը նաւին վրայ, բայց վաւորութեան ասոնցմէ չառ շնամ քաշելով: Տանիմարգայացեաց նաւերը խիստ թէթեւ շնամներ քաշէրեն:

Քօթենհայի քաղաքին մէջ յունիս ամսու աւելի մտրդ մեռաւ քան թէ ծնաւ, վրէժ 219 հոգի ծնաւ, ու 473ալ մեռաւ: (Մօնիթօն:)

Բ Ր Ո Ւ Ս Ս Ւ Ա.

Պեռլին • 25 Օգոստոսի:

Պուռլին տէրութեան վաճառականներէն փոխ ուղեց 300 հազար սկուտ. առ ըստակին չափ, առջև տարին պիտոր չի վըճարէ, բայց հետեւալ տարիները տայ պիտոր շահ 100ին, 4:

Մէկ սխալմունքով եղաւ ղեկավարական զգեստներուն միակերպութեան մէջ. վասն զի ինչ

Ինկիլդէստա խէլմը զգեստ կարվեցաւ Պոուշի ու Սպանեօլի զօրացը համար, ու խրկելու ատեն, փոխանակ Պոուշին զօրաց զգեստը Պոուշին խրկելու, խրկեց Սպանեօլի զօրաց զգեստը. նմանապէս Սպանեօլին խրկեց Պոուշի զօրաց զգեստը : (Օրագր. Կայսեր :)

Ն Է Մ Յ Ե Ս Տ Ա Ն .

Վրէնս, 17 Յուլիսի :

Սկիւկոյի Թագուհին՝ որ ճամբայ ելաւ անկից երթալու համար գեպ ի Նէմցեպտան, հասաւ Բալթիկ ըսված քաղաքը՝ որ է ստորին Մաճուստանու մէջ, բայց չի բխարջրվի թէ ասկից ետեւ ո՞ւր երթայ տեղաւորվի պիտոր :

(Գաղէթ. Քրանս :)

30 Սեպտեմբերի :

Ա. քաղաքս հրատարակեցաւ, թէ Օգոստոսի 26ին, 27ին եղած պատերազմին մէջ, քանի՞ ճէնէտալ, քանի՞ օֆիցիալ, քանի՞ զօրապետ մեռան, կի՞ վերաւորվեցան, կի՞ խայլ եղան :

Մեռաւ Անտրասին գլխաւոր ու երեւելի ճէնէտալը, մեռան 4 զօրապետ, 3 տեղակալ զօրապետ, 10 բուն տեղակալ, 6 երկդական տեղակալ, 5 դրօշակաւիր պայրախար :

Վերաւորվեցան Բօնթէ Ճիւլայի Մարիաս, Ֆրէէրնպերծէն, Թօֆձիներուն ճէնէտալները, 34 զօրապետ, 7 բուն տեղակալ զօրապետ, 6 բուն տեղակալ, 35 առաջին տեղակալ, 32 երկդական տեղակալ, 25 դրօշակաւիր :

Գերի բռնրվեցան Պարոն Մէպի Ֆէլտ Մառէշալ տեղակալը, Սձէքձէն գլխաւոր ճէնէտալներէն մէկը, 12 տեղակալ զօրապետ, 10 առաջին տեղակալ, 15 երկրորդական տեղակալ, 9 դրօշակաւիր :

2 զօրապետ, մէկ երկրորդական տեղակալ, 2 դրօշակաւիր՝ պատերազմի մէջ խայլ եղան :

Նէմցէի ու Պոուշի մէջ եղած դաշնադրութե զօրութիւնը, Նէմցէն Պոուշին տար պիտոր պատերազմի ատեն, 50 հազար հէտեակ զօր, 10 հազար աւ ձի :

Մէկ քանի խալապան հրէաներ բռնրվեցան աւ քաղաքին մէջ. ու պատժովեցան արժանի իրենց ըրած բրէական յանձնացը կէօրէ :

(Գաղէթ. Քրանս :)

Ձ Վ Ի Յ Յ Ե Ր Ի .

Պեռնս . 16 Յուլիսի :

Ալպեոկայէն կրգրվի թէ 16 տարիէն պէրի Ապր գետը պիտէս Թաշվը եղած չէր որ բոլոր աւ քաղաքին չորս դին ու ճամբաները ջուրի տակ մնայ : Աւ քաղաքին գեղացիները որ կը ընտելէին դաշտային տեղերը, ամենքը փախան նաւակներով Ալպեոկայ իրենց կահկարասիներով ու կենդանիներով :

Ս Պ Ա Ն Ի Ա .

Ռօսէն . 20 Յուլիսի :

Լմուա 18ին աւ քաղաքը եղաւ մէկ սառնիկ մրրիկը՝ որ քիչ անգամ պատահէրէր : Այնորը արեգակը սաստիկ տաք էր, կէսօրէն ետեւ սահալը 2ին բոլոր երկինքը գոցվեցաւ Թանձր ամպերով, ելաւ յանկարծակի մէկ ցուրտ ու սառեցուցիչ քամով : Լեռները՝ որ մէջ կառնուին Լաւ բուրտօնին դաշտերը, բոլոր գոցվեցաւ ձիւնով :

Աւ ամեն բաները մէկ առաջաբանու թնկէին խիտ զարմանալի պատահարքի մէջ : Այնօրէն ետեւ սահալը 5ին, 10 վայրէկանին, ըսվեցաւ մէկ շառաղիւնմը՝ որ կը կարծրվէր թէ երկրին տակէն կը լարէր, հանդերձ սաստիկ շարժով, բոլոր ծովը խառնակեցաւ վեր ի վար, եղբերին վրայ ձգեց անհամար սքանչելի ու անձառախ իրութեք . ասոնց հետը կար ոսկոր տիք մէկ անձանիթ կենդանիներ՝ չափէ դուրս մեծութիւն :

(Օրագր. Կայսեր :)

Տ Ա Լ Մ Ա Յ Ի Ա .

Ռախապ . 1 Յուլիսի :

Ռէվլէ Անթոնայի Ֆրանսըզի Թօրական խուրանալին սանտալը, որուն մէջը կար մէկ Թօֆին ու 25 ալ հոգի, յարձակեցաւ աւ նաւահանգստին մօտերը 2 Ինկիլիկ սանտալի վրայ, որ երկուքը մէկէն ունէին 3 Թօֆ ու 70 ալ հոգի . խէլմը Ժամանակ սաստիկ պատերազմ ընէլէն ետեւ, երբոր մօտ էր հէմէն որ Ֆրանսըզին նաւակը պիտոր բռնէր աւ Ինկիլիկի նաւակներուն մէկը, անաւներ շուտով երեցաւ մէկ Ինկիլիկ Ֆրէկաթային ու 2 ալ Պրիկ ըսված նաւ, անոր համար Կոդիսին, որ էր գլխաւոր :

դիտաւորը Ֆրանսորդի նաւակին, քաղվէ-
ցաւ մտաւ նաւահանդիսոր:

Աս պատերազմին մէջ Ինկիլիզի կողմէն
մեռաւ 17ը հոգի, ու խելմընալ վերաւոր
վէցաւ: Ինկիլիզին մէկ նաւակին խաբու-
տանը մեռաւ Կոզմի խաբուտանին թիւ-
ֆէնիկի խուռչինէն: Ֆրանսորդի նաւակին
մէջէն, մէկ հոգիսը միայն մեռեր է, ու 3
հոգիաւ վերաւորվէր է: (Օրադր. Փաբիլ:)

Ֆ Ր Ա Ն Ս Ա .

Փաբիլ. 19 Սեպտեմբերի:

Կայսրուհին կառավարէ Քրանսայոյ առաւ Դեմ
Բանակէն առ Հեպիեալ խապարէրէ՝ որ գեր-
ուած էր Սեպտեմբերի 7ին. 1813:

Մութայի Բրինչիբէն Սեպտեմբերի 3 ին
քնաց Ինթերպուսիին վրայ. զին սաստիկ
պատերազմով զարնրվէցաւ Թաուէնթ-
ցէին դաշնակցաց Ճէնէալինը հետ, ու
շատ լիսա տալով անոնց ետ քշեց, բայց
ամուս Գին Պուլով Պուռչի Ճէնէալին
գունդը՝ որ քիչ հեռու էր սասոնցմէ յան
կարծակի չորս կողմէն պաշարած վազեց
Ֆրանսորդներուն վրայ. խելմը պատերազմ
ընէին ետեւ, խառնափնդորեցաւ Ֆրան-
սոր Ճէնէալին գունդը, անոր համար
պարտաւորվեցաւ որ ետ քաղվի դէպ ի
թաուկաւ:

Ֆրանսորդի գունդէն զայ եղաւ մեռա-
ծով, վերաւորվածով, գերի բռնրվածով
չ հազար հոգի, 12 կտոր ալ թօփ. իսկ
դաշնակցաց քաղած լիսար նմանապէս շատ
եղած պիտոր ըլլայ: Ֆրանսորդները շատ
գերի բռնրեն, բայց հետեւեալ գիշերը
ամենքը փախերեն:

Երբոր դաշնակից թաղաւորները Տրէշ-
տայի առջև եղած պատերազմները կորսն-
ցուցինն, ետ քաղվեցան դէպ ի Պօէմիա.
հասեղը երբոր լսեցին թէ Կաբօլէօն
կայսրը Մաքսոնիայէն գացերէ Սէզլիս,
չուտմը կազմեցին մէկ գունդմը Պուռչի,
Կէմպէի, Մուկովի զօրքէն, որ կըբաղկա-
նար 80 հազար հոգիէ:

Ամուս 8ին Կաբօլէօն կայսրը առ գուն-
դին տաւապահ խուռքին հետ զարնրվե-
ցաւ ու ցիրուցան ըրաւ: Ամուս 10 ին
Ֆրանսորդները Փուրտտէթէնվալտէն գա-
ցին հասան Ճէնէրպպէի Պօէմիայի բլուր-
ներուն վրայ: Պօէթ Ֆրանսորդին Ճէնէ-
ուալը իրեն գունդով Պօէմիային տափա-
րակ տեղերը ինջաւ Թէօթիթէին մօտիկ.
առկից իմացաւ թէ դաշնակիցները բոլոր

իրենց զօրուէր Մաքսոնիայէն բերած կը
ժողվէինկոր հոտեղվանքը, ու կըկարգադ-
րվէինկոր: Թէ որ Ճէնէրպպէիին ճամ-
բաները դէշ չըլլայինն, Ֆրանսորդները
վար պիտոր ինջեցնէին թօփերը, ու գաշ-
նակցաց վրայ յանկարծակի պիտոր յարձա-
կէին, բայց Ֆրանսորդներուն ամեն կարե-
լի ջանքը պարտաւ եղաւ թօփերը վար ին-
ջեցնելու: Աս գործողութիւններուն մէջ
մէկ քանի հարիւր գերի բռնեցին Ֆրան-
սորդները դաշնակիցներէն, առ դերին-
րուն մէջը կար շատ օֆֆիլիալներաւ.
յայտնի երեցաւ՝ որ Թշնալին չուրդէ հոս
տեղը պատերազմի, ու սկսաւ չորս կող-
մէն ետեւ քաղիլ: Սեպտեմբերի 11ին Կա-
բօլէօն կայսրը վարձաւ Տրէշտա:

Աս պատերազմներէն ետեւ կայսրուհին
կառավարը Ֆրանսայոյ գրեց չըջաբերա-
կան թուղթ՝ որ Ֆրանսայի տէրունէ մէջ
ըսվի զքեզ ամ գոհաբանեմք ի շնորհակա-
լութիւն այն առ յաղթութիւններուն համար:
(Մօնիթօն:)

Ապառիայի Բանակէն առեղծա խապարը:

Յուլիսի 23 Ինկիլիզները 35 կտոր թօփով
կրակ ըրին ու աւրեցին բոլոր տունները
ճուրէջայէն մինչև Էլմօ, մէյտան բանա-
լու համար: Ամուս 15 ին սահաթը Գին
առաջ եկաւ դէպ ի քաղաքը վաղած աղ-
բիւրներուն ջուրերով, լալմ բացաւ քա-
ղաքի ամրոցին տակէն ծածուկ, ու հաւան
հանեց առ ամրոցը. անատենը Ֆրանսորդին
Ճէնէալը սկսաւ պատերազմի պատրաս-
տութիւն տեսնել, գէրէմ Թշնալին շարժ-
մունքէն ալ իմացաւ թէ կուզէկոր վար-
նրվիլ: Քիչ ատեն անցաւ չանցաւ, զարնը-
վեցան ամեն կողմանց մէկվմէկու հետ,
Ֆրանսորդները շատ մեծ կըտրիճուէր ըրե-
րեն առ պատերազմիս մէջ:

Ինչպէս որ կըպատմենն Ֆրանսորդին Ճէ-
նէալը հատրերէ որ Ինկիլիզները կորսն-
ցուցերեն 1500 հոգիի չափ առ զարնրվե-
լուն մէջ: Ինկիլիզին Ճէնէալը՝ որ կըհը-
րամայէր առ պատերազմի բանակին վրայ,
ինքերէ Ֆրանսորդ Ճէնէալէն՝ որ իրեն
քիչմը ժամանակ առջ որ իրեն մեռնէրը
թաղէ. անալ տրվաւ մէկ սահաթ միջոց
միայն:

Աս պատերազմիս մէջ Ֆրանսորդները
բռնեցին 237 գերի, ու 581 վերաւորված
գերի, առ վերաւորվածներուն մէջը կայ
եղէր 13 օֆֆիլիալ: Ինկիլիզներէն բռնը-
ված գերիները պատմերեն թէ 50 օֆֆի-
լիալ մեռերէ իրենց գունդէն. մեռերէ նաւ-
երէ:

երկրաւոր գլխաւոր Ճէնէնայմը : Գրան
սրբերէն մեռերէ Տէստայլ ու Պիտօն զը
րապետները : Փրանսըղներուն դռնդէն
մեռնողներուն վրայ այսպէս կրտէ Մօնի
Թօնը Թէ « 40 հոգի լայ եղաւ մեզմէ » :
(Մօնիթօն :)

Սան Մալո Փրանսըղի ծովեղերեայ քա
ղաքի ծովու խուրսանտին նաւը 14 Թօփ
քաղղ ու 60 հոգի ունեցող, Մեպտեմբէ
րի 11ին եկաւ մտաւ ՏիէլէթԹէ Փրան
սայլու մէկ պղտիկ նաւահանգիստը : Աս
նաւը՝ որուն անունը էր լա Վելէ պատե
րագմեցաւ մէկ Խնկիլիզի ՔուրլէթԹաւ
ված նաւումը հետ ամսուս 10ին : Աս Խն
կիլիզին նաւը ունէր 22 Թօփ, և ինչպէս
որ մակաբերվեցաւնէ, ունէր 120 ալ հոգի :

Աս Վելէ նաւը, ամսուս 10ին առա
ւօտեան սահալթը հին տեսաւ Խնկիլիզին
նաւը ու ետեւէն սկսաւ երթալ : Խնկիլիզ
նաւ երբոր տեսաւ աս նաւը՝ խնայաւ Թէ
քան Վերեն նաւը աւելի քիչ ուժ ունի,
անոր համար իրեն նաւուն առագաստնե
րը քիչմը պակսեցուց ու կերթար կամաց
կամաց : Խնկիլիզը ըրաւ աս բանը, ոչ զի
Փրանսըղին նաւը հասնի իրեն ետեւէն :

Երբոր մէկվեկու հասաննէ, տեսաւ
Փրանսըղին նաւապետը՝ որ իրեն ունե
ցած ուժը ամենին չբաւէր պատերազ
մելու համար աս Խնկիլիզին նաւուն հետ,
անոր համար շուտը դարձուց նաւը ու ըս
կրաւ փախիլ : անատենը Խնկիլիզնաւ
բացաւ իրեն բոլոր առագաստները՝ որ շուտ
ալէկ կարգաւորված էր քան Վփրանսըղի
նը, ու սկսաւ վաղել Վելէին ետեւէն :

Լէոօ Փրանսըղին նաւապետը երբոր տե
սաւ Թէ Խնկիլիզը կը հասնիկոր ետեւէն,
ու պէտք է որ կամ պատերազմի կի՛մ անձ
նատուր ըլլայ, հարցուց մառնարներուն
Թէ աս երկու բանին որը կը նորեն, անա
տենը ամենքը մէկ բերան աղաղակեցին
Թէ կըստաւերաղմիք մինչև վերջի շուն
չերնիս :

Շուտը պատրաստվեցան, ու տնկեցին
Փրանսըղին պայրախը և բսկան պատե
րաղմիլ մէկվեկու հետ սաստիկ կատաղու
թիւ : Լէոօ Փրանսըղի նաւապետին մէկ
Թեւ Թաւա կիւլէյովմը, բայց իրեն վէր
քը բանիմը տեղ չկորած ասդին անդին
կրկապէր սիրտ կուտար իրեն մառնեալ
ներուն : Այսպէս խէրի ժամանակ պու
տերաղմէն ետեւ, մէկմիւս յանկարծա
կի Խնկիլիզի նաւէն սկսան աղաղակել ըսե
լով անձնատուր կըլլանք, անձնատուր կըլ
լանք : Փրանսըղները աս ձայնէն խնայան

Թէ Խնկիլիզին նաւը այնպէս տեղէնը ծակ
վերէ՛ որ շար չկայ պիտոր ընկրպի, և
այսպէս քիչ վարկեանի մէջ Խնկիլիզին նա
ւը իրեն ամեն Թախրմով դնաց ծովուն
տակը, ու Փրանսըղին նաւը մարդմէնալ
չկրցաւ աղաղել, քիչ զի ինքնալ քան զան
աւելի պէրպտու եղերէր, ու հէմէն նոյն
վտանգի մէջ էր :

Վելէ Փրանսըղի նաւին մէջ 6 հոգի
մեռաւ, 40 ալ վիրաւորվեցաւ, աս վիրա
ւորածներուն հետ կը համարվի նաւ Լէոօ
նաւապետը : (Օրաֆր. Վայտեր :)

7 Հոկտեմբեր :

Այսպրուհին եղաւ իրեն պարստէն ու
գնաց ծերակոյտներուն հետ խորհուրդ
ընելու, ու երբոր նստան խորհուրդի,
էն առաջ կայսրուհին սկսաւ խօսիլ այս
պէս :

« Ո՛վ ծերակոյտք :

« Եւրոպայի էն մեծ տէրութիւնները, Խն
« կիլիզին խորհուրդով ու խոսամունքիւ
« ըով սոք երան իրենց բոլոր զօրութիւ
« խաղաղութիւ տալու համար Զքին, ու իւ
« րացանելու տէրութիւ Ժողովրդեան առջի
« երջանկութիւ հաստատելու համար :

« Խնկիլիզեւան ու Մոսկովը մէկ տեղ
« միացած, իրենց կողմը առին ձգեցին՝ Եւր
« ցէնալ Պոսէնալ : Մեր Թշնամիները
« կուղենկոր պատժել մեր գաշնակիցնե
« ըր՝ իրենց հաւատարմութիւ համար, որ
« կըցուցընենկոր մեզի • կուղենկոր բե
« ըւլ պատերազմը մեր աս ցանկալի հայ
« ըենեայ երկիրներուն մէջ, ու հնոտեղ
« վրէժ առնուլ մեր միշտ յաղթական ար
« ծիւներէն, որոնք Թշնամիներուն տէրու
« Թէ սահմաններուն մէջ ամեն պատե
« րաղմի երկեցրեն աննունաճելի :

« Այդի կը ձանձում ես, Թէ մեր Ժողո
« վուրդը շատ մեծ վախ պիտոր քաշէ, Թէ
« որ պատահական թոյ տանք Թշնամիսե
« ըուն՝ որ մեզի յաղթեննէ : Ես՝ աս ա
« Թոռիս վր բարձրանալէս առաջ (որուն
« զիս հրաւիրեցին ընարուր իմ գիւցա
« ղին կենակցիս, ու կամք իմ հօրս,)
« մեծ համարում ունիլ ու կը ձանձնալի
« կըսորձուր, սիրտը, էշիւր, աս մեծ ու
« անուանի աղգին՝ որուն ասորվան օրս
« ընարված եմ կայսրուհի : Աս ունե
« ցած վարկուսն օրէօր աճեցաւ, քանի որ
« աչքովս աւ տալինէ :

« Չորս տարէն պէրի ալէկմը խնայա
« ըով խնի կենակցիս էն ծածուկ խոր
« հուրդ :

„հուրդներնալ, գիտեմ որ ի՞նչ մամբ,
„սուբով կըծրփի մէկ խաւարած աթոռի
„մը վրայ, ու թագիմը տակ՝ որուն փառ-
„քը վերցած ըլլայ :
„Ո՛վ ֆրանսիացիներ, ձեր կայսրը ձեր
„հայրենիքը, ձեր ազգային փառքը կը-
„հրաւրեն դէեւ :
Աս Ժողովին սրտածառը էր, որ նորէն
280 հազար զօրք հանեն ֆրանսայէն :

(Համառօտութիւն Մօտիւնոսէ :)

Ի Գ Ա Լ Ի Ա.

Միւսն. 2 Սեպտեմբերի :

(Պատասխան 20ին իրիկվան դէմ, Նէմ-
ցէին դէպ ի խաշլայ եւոյ բանալը, հա-
սաւ ու բանակեցաւ Վիլլաքին արուար
ձաններուն առջևը, ձախ կողմը Տրալա
գետին :

Տուչէ ֆրանսիացիները զօրապետը չուամբ
գետին կամուրջը բլրէնէլ տրլաւ, ուստի
Նէմցէները կեցան գետին ձախ կողմը,
իսկ ֆրանսիացիները կեցան աջ կողմը : Անա-
տենը ֆրիմոնթ Նէմցէի բանակին գլխա-
ւոր ճէնէնալը եկաւ կեցաւ գետին ե-
զերքին վրայ, ու առաջարկեց Տուչէ ֆր-
անսիացի զօրապետին պարպել Վիլլաք բա-
ղարը, ու ուրիշ տեղ երթալ կենալ, ապա
թէ ոչ ըսաւ մտիկ չընէս խօսքին, ու դէմ
գնէս ինծի՝ կայրեմ բոլոր քաղաքը : Աս
զօրապետը երբոր մտիկ չըրաւ Նէմցէի
ճէնէնալի խօսքին, ֆրանսիան տրվաւ որ
իրէք կտոր թօփով կրակ ընէն քաղաքին
վրայ, աս կիւլէներուն մէջէն, հաւան
թօփին կիւլէին մէկը կրակի ձգեց քա-
ղաքին մէջ, ու սկսաւ բռնկիլ քաղաքին
մէջ սկսաւ կրակը սահալմը 9 ու կէսին,
ու քչեց մինչև իրիկվան սահալմը չորս
իրիկունը ու բոլոր երթէսի օրը Նէմցէի
բանակին նիշանձիները անգլին սագլին ցրը
ոճած գետին ձախ եզերքը, որչափ որ սո-
տիի եզերքը ֆրանսիացի զինուորական կը-
տեսնայիննէ թիւֆէնկէմիշ կընէին :

Ամսուա 23 ին Տուչէ ֆրանսիացի զո-
րապետը երբոր տեսաւ որ նախ չիկընար
Նէմցէներուն դէմ դնել, ու վտանգի մէջ
էր իրեն գունդը պաշարվելու, երկրորդ
քաղաքի կառավարները զօր ըրին որ քաղա-
քը տան Նէմցէներուն ձեռքը, առանց
քաղաքին մէկ մեծ փառք ըլլալու, ասոր
համար ետ քաշուեցաւ սահալմ ու կէսվան
ձառնայ հեռու Վիլլաք բոլորէն :

Ֆրանսիացիները քաղաքին ետ քաշվէն ա-
ռաւ, ինչպէս եղերէ 7 Նէմցէի զինուոր

քաղաքին մէջը ծածուկ մտեր ու պահպը
տերէին. ասոնք երբոր տեսան թէ ֆրան-
սիացիները ետ կը քաշվինկոր, չուամբ վազե-
ցին փրած կամուրջին վրայ, ու իրենց մահ
ըրմաները իրենց թիւֆէնկին խոլին վրայ
անցուցած, նշան ըրին իրենց գունդերուն
որ չուամբ անցնին գետին սագլի կողմը.
անտանը մէկէն Նէմցէները շինեցին կա-
մուրջը ու անցան մտան քաղաքը : Աս
սկիւզ, ու Ֆէնէն Նէմցէին ճէնէնալն
ըր 1800 մահառի զօրքով, մէկ խովաթի
զօրաց գունդով ու խէլմիտալ ձիաւորնե-
րով : Նէմցէի ճէնէնալները հրամայեցին
մէկ զօրապետիմը, որ քաղաքէն գուրտե-
լալու ձառններուն առջևը արգելէր
դնել տայ՝ հանգերձ պահապաններով :

Ամսուա 24 ին, առաւօտեան սահալմը
ցին, Տուչէ ֆրանսիացի զօրապետը նորէն
քաղաքին վրայ յարձակեցաւ 3 պարզալի-
նով : աս զօրապետին դէմ դրին Նէմցէ-
ները 2 հարկեր ձիաւորով : ֆրանսիացիները
զատնք տարմատողն ընէին ետեւ, քա-
ղաքը մտան կրակ ընէլով : Մահառի գուն-
դը հանգերձ ուրիշ խովաթով, երբոր
տեսան աս յանկարծակի յարձակումը ֆր-
անսիացիներուն իրենց վրայ, չուամբ ձա-
կատեցան քաղաքի հրատարակին առջևը պա-
տերազմի կարգով, ու կրակ ընէլով ֆր-
անսիացիներուն վրայ, ետեւ ետեւ քաշվե-
ցան : սահալմը 9 ու կէսներ, երբոր Նէմ-
ցէին գունդը գուրտ ելաննէ քաղաքէն, և
բանակեցան նորէն քաղաքի արուարձաննե-
րուն մէջ :

Ասիկց սկսան սարքուցած կիւլէներ
նետել քաղաքին վրայ, ու 6, 7 ը զանազան
տեղէ քաղաքը բռնկուցին, քաղաքին չորս
փայլին իրէքը գրեթէ այրեցաւ ու դեռ
կրտէրկոր կրակը, թէպէտ և ֆրանսի-
ցին զինուորները ամենայն ջանիւ կրկու-
թային մարել կրակը՝ օգնուի հասնելով մէ-
կին մեկային : Ինչպէս որ քաղաքացիք որտե-
մերեննէ մահառի գունդէն շատ մարդ վե-
րաւորվէրէ, քաղաքի մէջ եղած պատերազ-
մի ատեն, ու մէկ օֆֆիցիալմիտալ մե-
ռերէ :

Աս գործողութիւններուն մէջ Նէմցէնե-
րէն գերի բռնրվերէ 250 հոգի՝ բաց ի
մեռածներէ, վերաւորվածներէ : Իսկ ֆր-
անսիացիները կողմէն 31 հոգի միայն զայ եղե-
րէ մեռածով, վերաւորվածով :

Հիւլէր, ֆրիմոնթ, Էյնէր, Մօնս-
հայլ Նէմցէին ճէնէնալները, քիչ ատեն
երեցան Վիլլաք քաղաքին մէջ. աս միջոցին
որ ճէնէնալները քաղաքնէն, բոլոր օֆ-
ֆիցիալները իրենց գունդերով ամ գու-
շու :

շուծի չորս կողմը կը պաշտպանէին, ունի յանկարծակի յնաստիւ չնհասնի իրենց ճէնէնէնէրուն. և ինչպէս որ ըստրեն Նէմ-ցէնէրունէ, իրենց հրամանը մինչև աս քաղաքը հասնիլնէ եղեր, և հոստեղը պիտոր ըսպատէին՝ մինչև որ խմանն ինչ կըլլայ վերի Պօէմիս կեցած Նէմցէի բանակը:

12 ին:

Պէրթթի անունով մէկ Ֆրանսրդի ճէնէնէնէրուն իգալկայի բանակէն 3 պաղգալիոնով ու 2 կտոր թօփով, երբոր խրկը վեցաւ բանակէն բանիւն համար, սաստիկ անձրեւիմը պատճառաւ ծռեցաւ իրեն ճամբայէն՝ ուսկից որ միայն հրաման ունէր երթալու: Ճամբուն մէջ հանդիպեցաւ մէկ Նէմցէի գունդիմը որ կը բաղկանար 3 հազար հոգիէ: Նէմցէնէրուն աս ճէնէնէնէն վրայ վաղեցին յանկարծակի, ու Ֆրանսրդին գունդը աստիւ անդին ցրուեցին: Պէրթթի ճէնէնէնէն վերաւորված Նէմցէնէրուն ձեռքը գերի ինկաւ 600 հոգիով:

18 ին:

Յետ որոյ որ Նէմցէնէրուն մօտն ֆիուսէ, ու հոստեղը նոր նոր գունդերով զօրացուցին իրենց բանակը, իգալկայի փոխարքան Բալուսմայինի ճէնէնէնէն Ստէրպէնէն ֆիուսէն վրայ խրկեց: Բինօ ճէնէնէնէն Սեպտեմբերի 14 ին առաւօտեան գէմ Սեբալիս մօտերը ռաստ եկաւ մէկ Նէմցէի գունդիմը, ասոր համար Բալուսմայինի ճէնէնէնէն շուտիմ կարգադրեց իրեն բանակը ու զարնըվեցաւ: Նէմցէնէնէն ըսն հետ: Նէմցէնէնէրուն չորս կողմէն ցիւրուցան եղած փախան, պատերազմի դաշտին մէջ 500 հոգի մեռնէլէն ետեւ. Ֆրանսրդին առին մէկ թօփիմը Նէմցէնէնէրուն ձեռքէն ու 100 հոգի ալ գերի բռնեցին: Ֆրանսրդինէրուն կողմէն 3 օֆֆիլիալ մեռերէ, 12 հոգի վերաւորվերէ ու 80 ալ գերի բռնըվերէ:

20 ին:

Սեպտեմբերի 16 ին իգալկայի բանակէն գրուած խապարները հաստատեցին, թէ սեպտեմբերի 15 ին նորէն Ֆրանսրդինէրուն

ֆիուսէ մօտն՝ Նէմցէնէրուն քիւմը ժամանակ անկից քաշվելէն ետեւ: Քաղքին մէջը գտան 2 կտոր թօփ:

Արշիուստայ Մասսիմիլիանօն կոյսեր եղբայրը, ժամանակ շունէնալով փախչելու, շուտիմ մօտա Ֆրէմանդլ ինկիլիզի խաբուտան փաշային սանտալին մէջ, և այս պէս գնաց մեծ նաւը միտաւ, ու մէկէն առաքատները բացած ելան հեռացան անկից: Աս միջոցիս խապար եկաւ թէ մէկ քանի Նէմցէի պղտիկ գունդեր եկան մօտն թիւօյօ, անոր համար շուտիմ Պօնաթթի ճէնէնէնէն վէրաւորվի ու Պասանի մէջ եղած գունդով գնաց գէպի՝ Աւիճէ:

Ինայ. 25 Սեպտեմբերի:

Ամուս 20 ին, կեսօրէն ետեւ սահաթը 4 ին, աս քաղքին շրջանակները սաստիկ մերիկ խայ ելաւ. փցուց շատ տուններ, շատ տուններու ալ տանիքները թռցուց առաւ տարաւ վրայէն, մեծ մեծ ծառեր ալ մասններէն հանած փռեց պառկեցուց: Աս սաստիկ մերիկը՝ յանկարծակի փոխվեցաւ կարկուտ, չափէ գուրս մեծութիւն, ու խիստ քիչ անդամ տեսնըված կարկուտներ ինկան, բոլոր շրջանակը աս քաղքին այրեց մրկեց, շատ անձանց ինչաւ արկաւ, և ինչպէս որ կըսեննէ, սիւրիւններով կէշ դանի՝ որ կեցած էին բլուրներուն վրայ, պողեցան մեռան: Աս կարկուտը բոլորներուն թէփէները օրերով սառած մնաց, ինչպէս որ ձմեռը ձիւնով պատած կըմընայնէ:

Սեպտեմբերի 21 ին, սահաթը 8 ին, ու 4 վայրկեանին տաստիկ շարժմը ելաւ. աս շարժը առջի բերանը զերկիրը վեր վեր կը ցատկըցնէր, բայց վերջը փոխվեցաւ ու կը շարժէր հորիզոնական շարժումով: Շարժը քչեց մէկ վայրկեանի 60 բային 12ը. շատ շինուածքներ փրստեցան աս շարժէն, շատ բարձր օձախներ փլաւ. բայց մարդումը ինչաւ չեարկաւ. բոլոր ուսալիս ճամբաները գոցվեցաւ տանիքներուն վրայէն ինկած քերէմիտի կտորներով, փայտի կտորներով ևն:

Վերաւորվեցաւ 14 հոգի, 6 հիւր օձախ ու շատ պատեր փլան, գրեթէ բոլոր տունները հիմնովին փրստեցան, ու մէկ քանի մը օր անցնէլէն ետեւ շատ փլան:

(Օրադր: Միւսանաւ:)

Աս գործըս՝ որ է պատմութիւն հիմակիան ատենիս, տասնըհինկ օրը մէյմը կը լարվի:

ԴՎԵՆԵՏԻԿ ԴՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ: